

национальному бизнесу быть «прозрачным и понятным» в любой стране без необходимости предоставления дополнительных уточнений.

Внедрение международных стандартов аудиторской деятельности сформируют единые базовые нормативные требования к качеству и надежности аудиторских услуг, что будет способствовать повышению уровня аудиторских услуг в республике и интегрированию белорусского аудита в международное профессиональное сообщество.

Международному признанию аудиторского контроля Республики Беларусь, усилению его авторитета и значимости также будет способствовать вступление профессиональных общественных организаций аудиторских в Международную федерацию бухгалтеров (IFAC). В настоящее время Беларусь является единственной страной в Европе, которая не имеет членства в IFAC [3].

Проведение переговоров с IFAC по вопросу вхождения в ее члены закреплено в основных направлениях деятельности Аудиторской палаты на 2020–2022 гг. По результатам проработки вопросов о возможности принятия решения о вхождении в IFAC и обобщения их требований применительно к Аудиторской палате, принятие решения о вхождении в IFAC в качестве ассоциированного члена будет важным этапом в развитии профессионального самоуправления в Республике Беларусь и выведет аудиторское сообщество на международный уровень [3].

Таким образом, в условиях модернизации аудита с целью создания комплексной системы внешнего контроля хозяйственной деятельности организации, актуально обоснование условий обеспечения повышения качества проводимых аудиторских проверок, ориентированных на стратегическое развитие аудируемых объектов. Аудиторские проверки должны быть ориентированы на систематическую оценку результативности использования ресурсов, поиск причин неэффективности и возможностей улучшения информирования руководства для принятия и контроля выполнения управленческих решений на основе международных стандартов деятельности в этой области.

Библиографические ссылки

1. Аудиторский контроль : сайт / Министерство финансов Республики Беларусь. URL: https://www.minfin.gov.by/auditor_activities/market_indicators/doc/d7176fe4812a4b2c.html (дата обращения: 21.02.2022).
2. О Государственной программе «Управление государственными финансами и регулирование финансового рынка» на 2020 год и на период до 2025 года» : сайт / Национальный правовой интернет-портал Республики Беларусь. URL: <https://pravo.by/document> (дата обращения: 21.02.2022).
3. Анализ исключительных возможностей и преимуществ членов Международной федерации бухгалтеров, а также выгод и перспектив вступления в эту организацию : сайт. URL: <https://audit-ap.by/uploads/files/1.-2021-Evdokimovich-vstuplenie-IFAC.pdf> (дата обращения: 21.02.2022).

УДК 336.719

КАНЦЭНТРАЦЫЯ КАНКУРЭНЦЫІ НА РЫНКУ БАНКАЎСКІХ ПАСЛУГ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

І. М. Макланаў

*аспірант, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,
e-mail: maklanauivan@gmail.com*

Навуковы кіраўнік: Л. І. Сцефановіч

*доктар эканамічных навук, дацэнт, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, г. Мінск,
Рэспубліка Беларусь, e-mail: Stefanovich@bsu.by*

У дадзеным артыкуле праводзіцца даследаванне міжбанкаўскай канкурэнцыі ў Рэспубліцы Беларусь. Аўтарам прапанована асабісты падыход даследавання міжбанкаўскай канкурэнцыі, уведзена новы індэкс для даследавання канцэнтрацыі на рынку банкаў з дзяржаўным капіталам. Аналізуюцца паказчыкі, якія выкарыстоўваюцца для вызначэння канкурэнтнай структуры банкаўскага рынку. Праведзены аналіз стану міжбанкаўскай канкурэнцыі на рынку банкаўскіх паслуг Рэспублікі Беларусь і дадзена ацэнка ўплыву існуючага палажэння на функцыянаванне банкаўскага сектара.

Ключавыя словы: міжбанкаўская канкурэнцыя; банкаўскі рынак; тыпы канкурэнтных рынкаў.

THE RESEARCH OF CENTRALIZATION ON BANKING SERVICES MARKET OF THE REPUBLIC OF BELARUS

I. M. Maklanau

*PhD student, Belarusian State University, Minsk, Republic of Belarus,
e-mail: maklanauivan@gmail.com*

Supervisor: L. I. Stsiefanovich

*doctor in economics, associate professor, Belarusian State University, Minsk,
Republic of Belarus, e-mail: Stefanovich@bsu.by*

This article examines interbank competition in the Republic of Belarus. The author proposes a personal approach to the study of interbank competition, a new index is introduced to study the centralization in the market of banks with state capital. The indicators which are used to determine the competitive structure of the banking market are analyzed. The analysis of the state of interbank competition in the market of banking services of the Republic of Belarus is carried out and the influence of the existing position on the functioning of the banking sector is assessed.

Keywords: interbank competition; banking market; types of competitive markets.

У цяперашні час ва ўмовах глабалізацыі сусветнай эканомікі, інфармацыйнай і тэхналагічнай рэвалюцыі, павышэння ўзроўню нестабільнасці бізнэс-асяроддзя канкурэнцыя працягвае заставацца адным з найважнейшых элементаў рынкавага механізму, якія эвалюцыянуюць. Таму паспяховае функцыянаванне і развіццё банкаўскай сферы паранейшаму магчыма толькі пры ўмове выкарыстання эфектыўных метадаў вядзення канкурэнтнай барацьбы і забеспячэння высокага ўзроўню канкурэнтаздольнасці, канкурэнцыя выступае рухаючай сілай якасных змен у банкаўскай сферы, якія вядуць да павышэння ўстойлівасці на рынку і нацэленых на пашырэнне даступнасці фінансавых паслуг.

Для аналізу міжбанкаўскай канкурэнцыі можна карыстацца шэрагам індэксаў і каэфіцыентаў. Вызначыць характарыстыку рынку банкаўскіх паслуг Рэспублікі Беларусь міжбанкаўскай канкурэнцыі на дадзеным этапе развіцця прапанована праз разлік канцэнтрацыі за 2017-2021 гады. Даследаванне міжбанкаўскай канкурэнцыі праводзілася па паказчыкам CR-3, CR-4, CR-дзярж. па накірункам:

- долі банкаў па актывам;
- долі банкаў па капіталу;
- долі банкаў па сродкам юрыдычных асоб (далей - ЮА);
- долі банкаў па крэдытам ЮА.

Індэкс канцэнтрацыі (CR), які ўяўляе сабой сукупную долю трох (CR-3) ці чатырох (CR-4) банкаў на рынку паслуг [1, с. 46]. Для рынку банкаўскіх паслуг Рэспублікі Беларусь, таксама мэтазгодна ўвесці для даследавання Індэкс канцэнтрацыі банкаў з дзяржаўным капіталам (доля дзяржавы ў структуры больш за 50 адсоткаў) (CR-дзярж.).

Паколькі банкі з дзяржаўным капіталам могуць мець пэўныя задачы, якія прама ці ўскосна дапамагаюць вырашаць мэты сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны, і не ставіць на першы план атрымання прыбытку. Таксама, банкі з дзяржаўным капіталам, не будуць спаборнічаць паміж сабой, бо па-сутнасці, маюць адзінага ўласніка. З іншага боку, дзяржава мае асабістыя магчымасці на ўплыў развіцця і рэгулявання рынку.

Дынаміка канцэнтрацыі трох буйнейшых банкаў (CR-3) прыведзена ў табліцы 1.

Табліца 1 – Дынаміка канцэнтрацыі CR-3, %

Год	Долі банкаў па актывам	Долі банкаў па капіталу	Долі банку па сродкам ЮА	Долі банкаў па крэдытам ЮА
2017	63,63	62,53	59,76	64,18
2018	62,68	61,21	58,49	64,03
2019	60,64	59,70	57,19	65,30
2020	62,97	60,05	60,24	68,93
2021	64,71	61,33	62,19	70,84
адхіленне 2021 да 2020	2,76	1,28	1,95	1,91
адхіленне 2020 да 2019	2,33	0,35	3,05	3,63
адхіленне 2019 да 2018	-2,04	-1,50	-1,29	1,27
адхіленне 2018 да 2017	-0,95	-1,32	-1,27	-0,14

Крыніца: ўласная распрацоўка на аснове дадзеных справаздачнасці банкаў.

Такім чынам, як бачна з табліцы 1 долі трох буйнейшых банкаў па актывам, капіталу і сродкам юрыдычных асоб з 2017 года да 2020 становіліся ўсё меншымі, што сведчыла аб павольнай лібералізацыі ранка і памкненню да большай роўнасці між банкамі. Аднак гэтая тэндэнцыя перамянілася па выніках 2020 года. Сумарныя долі банкаўскіх актываў трох буйнейшых банкаў у 2021 годзе складалі 64,71 %, і сталі нават больш за сумарныя долі банкаўскіх актываў у 2017. Па капіталу адбываецца такая ж тэндэнцыя, сума капіталаў трох буйнейшых банкаў у 2021 склала 61,33 % усяго рынку, што сведчыць аб высокай канцэнтрацыі на рынку. Яшчэ большая канцэнтрацыя на рынку сродкаў юрыдычных асоб, так 62,19 % усіх іх сродкаў у 2021 годзе прыцягнуты трыма банкамі, адпаведна гэта мае адлюстраванне на крэдытаванні – у 2021 годзе на ўсе выданыя крэдыты юрыдычным асобам доля трох буйнейшых склала 68,93 %.

Патлумачыць змяненне памкнення рынку ад дэканцэнтрацыі можна знешнімі працэсамі ад 2020 года, якія моцна паўплывалі на шмат якія рынкі, у тым ліку і на рынак банкаўскіх паслуг. Ад пачатку 2020 года адбываўся шэраг падзей, якія аказвалі негатыўны ўплыў на дзейнасць суб'ектаў гаспадарання. Да такіх падзей можна залічыць змяненне курсаў беларускага рубля адносна замежных валют, недамоўленнасці з Расіей па нафта-газавых пытаннях, палітычную невызначанасць, пандэмію COVID-19 [2, с. 85]. Так павышэнне канцэнтрацыі рынку ва ўмовах павышанай нявызначанасці, выглядае натуральна, бо кліенты праяўляюць давер сталым гульцам рынку, з аднаго боку, з іншага невялікія банкі ва ўмовах не стабільнасці знешняй кан'юнктуры абмежаваны ў фінансавых рэсурсах.

Дынаміка канцэнтрацыі чатырох буйнейшых банкаў (CR-4) прыведзена ў табліцы 2.

Можна гаварыць пра тое, што ў дачыненні да доляў банкаў па актывам, капіталу, сродкам ЮА і па крэдытам ЮА, найбольшая канцэнтрацыя адбываецца на долі трох буйнейшых банкаў, разлічаныя індэксы CR-4 паўтараюць дынаміку індэксаў канцэнтрацыі CR-3. Так, дынаміка за 2017-2019 гады паказвае на зніжэнне канцэнтрацыі банкаў па актывам, капіталу і сродкам ЮА, і адпаведна з CR-3 можна назіраць тэндэнцыю да большай канцэнтрацыі ад 2020 года.

Табліца 2 – Дынаміка канцэнтрацыі CR-4, %

Год	Долі банкаў па актывам	Долі банкаў па капіталу	Долі банку па сродкам ЮА	Долі банкаў па крэдытам ЮА
2017	70,20	67,44	67,18	71,01
2018	68,83	67,17	65,73	70,84
2019	67,08	65,98	64,15	71,32
2020	68,65	66,05	67,50	74,27
2021	70,19	67,10	68,78	75,65
адхіленне 2021 да 2020	1,54	1,04	1,28	1,38
адхіленне 2020 да 2019	1,57	0,07	3,35	2,94
адхіленне 2019 да 2018	-1,75	-1,19	-1,58	0,49
адхіленне 2018 да 2017	-1,36	-0,27	-1,44	-0,17

Крыніца: ўласная распрацоўка на аснове дадзеных справаздачнасці банкаў.

Індэкс CR-4 мэтазгодна параўноўваць з CR-дзярж. Банкаў з дзяржаўным капіталам (доля дзяржавы ў структуры больш за 50 адсоткаў) па стане на 01.01.2021 на рынку банкаўскіх паслуг Рэспублікі Беларусь налічвалася чатыры:

- Адкрытае акцыянернае таварыства Ашчадны «банк «Беларусбанк» [3];
- Адкрытае акцыянернае таварыства «Белаграпрамбанк» [4];
- Адкрытае акцыянернае таварыства «Беларускі банк развіцця і рэканструкцыі «Белінвестбанк»» [5];
- Адкрытае акцыянернае таварыства «Банк Дабрабыт» (ААТ «Банк Дабрабыт») [6].

Разлічаныя індэксы канцэнтрацыі сумай на гэтыя чатыры банкі прыведзены ў табліцы 3:

Табліца 3 – Дынаміка канцэнтрацыі CR-дзярж., %

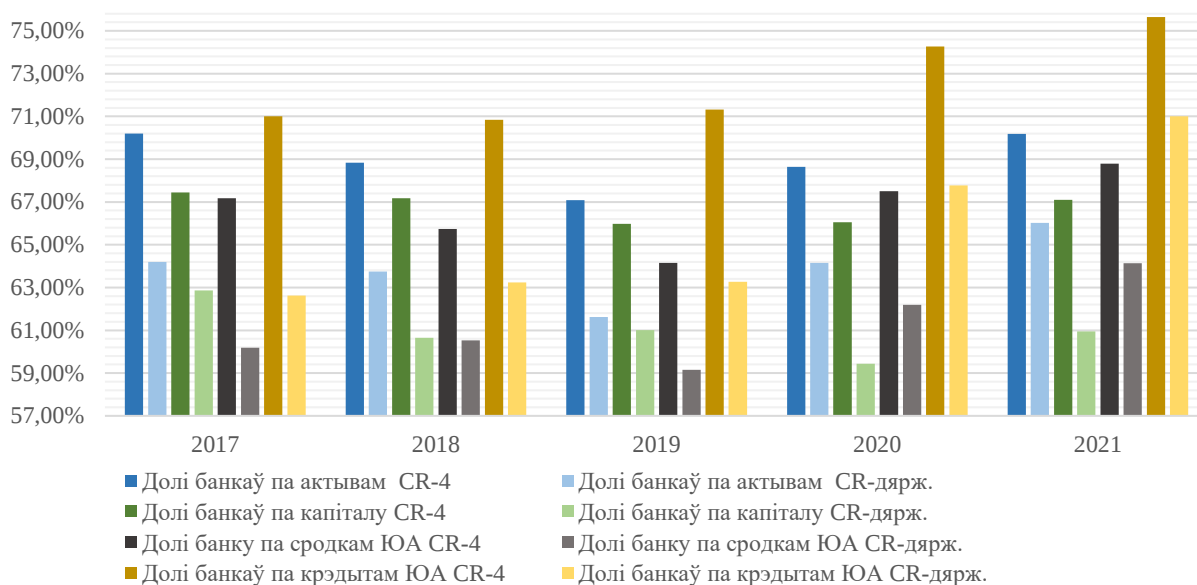
Год	Долі банкаў па актывам	Долі банкаў па капіталу	Долі банку па сродкам ЮА	Долі банкаў па крэдытам ЮА
2017	64,19	62,86	60,19	62,62
2018	63,74	60,65	60,52	63,24
2019	61,62	61,01	59,16	63,26
2020	64,15	59,43	62,19	67,78
2021	66,03	60,94	64,13	71,00
адхіленне 2021 да 2020	1,88	1,51	1,94	3,23
адхіленне 2020 да 2019	2,52	-1,58	3,03	4,52
адхіленне 2019 да 2018	-2,12	0,35	-1,36	0,02
адхіленне 2018 да 2017	-0,45	-2,20	0,33	0,62

Крыніца: ўласная распрацоўка на аснове дадзеных справаздачнасці банкаў.

Як бачна з табліцы 4 большая частка ад ўсіх банкаўскіх актываў і ўсяго банкаўскага капіталу сканцэнтравана ў дзяржаўных банках, адпаведна гэта адлюстроўваецца і на долях прыцягнутых сродкаў юрыдычных асоб і выдадзеных крэдытах юрыдычным асобам. Як было адзначана індэкс CR-4 мэтазгодна параўноўваць з CR-дзярж., малюнак 1.

Як бачна з малюнка 1, долі банкаўскіх актываў, капіталу і прыцягнутых сродкаў юрыдычных асоб, якія належаць дзяржаўным банкам мелі тэндэнцыю да зніжэння канцэнтрацыі да 2020 года, адпаведна як і зніжаліся долі чатырох буйнейшых банкаў. Па выніках 2021 года канцэнтрацыя на рынку вярнулася да выгляду рынка 2017 года. Павышэнне канцэнтрацыі сродкаў юрыдычных асоб на долі дзяржаўных банкаў на 01.01.2022 да максімальнага значэння за перыяд, які аналізуецца, можна патлумачыць працэсамі, якія пачаліся ад 2020 года, якія прывілі да пошуку кампенсатараў павышаных рызыкаў у выглядзе дзяржавы. Асобна трэба звярнуць увагу на канцэнтрацыю крэдытаў

юрыдычным асобам, за ўвесь тэрмін назірання адбываецца ўзмацненне канцэнтрацыі, а па выніках 2020 года тэмп прыросту канцэнтрацыі ў параўнанні да 2019 года склаў 7,14 %. Такі выгляд рынка сведчыць аб нізкай дыверсіфікацыі, што стварае пэўныя рызыкі для банкаўскай сістэмы Рэспублікі Беларусь.

Малюнак 1 – Дынаміка канцэнтрацыі CR-4 і CR-дзярж.

Крыніца: ўласная распрацоўка на аснове дадзеных справаздачнасці банкаў.

Рынак банкаўскіх паслуг Рэспублікі Беларусь характарызуецца высокім узроўнем канцэнтрацыі і дамінаваннем дзяржаўных банкаў, але характарызаваць міжбанкаўскую канкурэнцыю на рынку банкаўскіх паслуг Рэспублікі Беларусь як блізкую да манопалістычнай з дамінаваннем дзяржаўных банкаў нельга. Рынак банкаўскіх паслуг Рэспублікі Беларусь можна характарызаваць, як зацягнутую трансфармацыю ад планавай эканомікі, дзе праз гістарычныя абставіны дзяржаўныя банкі з’яўляюцца найбольш вялікімі ў краіне, і адпаведна, значна ўплываюць на рынак. Разам з тым, стан існуючы стан міжбанкаўскай канкурэнцыі можа адмоўна ўплываць на стабільнасць функцыянавання банкаўскага сектара, стварае дадатковыя рызыкі для макраэканомікі ва ўмовах шокаў.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Хусаинов Ф. И. Можно ли измерить конкуренцию? // Партнер. 2019. № 18. С. 46–49.
2. Макланаў І. М. Уздзеянне пандэміі covid-19 на трансфармацыю банкаўскіх паслуг для малога і сярэдняга бізнэсу // Вести ИПД. 2 (23) декабрь 2020. С. 84–90.
3. Раскрыццё інфармацыі Адкрытае акцыянернае таварыства Ашчадны банк “Беларусбанк” : сайт. URL: <https://belarusbank.by/be/33139/17217> (дата обращения: 14.09.2021).
4. Раскрыццё інфармацыі Адкрытае акцыянернае таварыства “Белаграпрамбанк” : сайт. URL: <https://www.belapb.by/rus/about/information/> (дата обращения: 14.09.2021).
5. Склад банкаўскага холдынгу Адкрытае акцыянернае таварыства “Беларускі банк развіцця і рэканструкцыі “Белінвестбанк” : сайт. URL: <https://www.belinvestbank.by/be/about-bank/page/bank-holding-composition> (дата обращения: 14.09.2021).
6. Раскрыццё інфармацыі Адкрытае акцыянернае таварыства “Банк Дабрабыт” : сайт. URL: <https://bankdabrabyt.by/by/about/info/> (дата обращения: 14.09.2021).